

بازسازی منظر

استراحتگاه جاده‌ای در معدن متروکه*

متن حاضر ترجمه‌ی مطلبی است در مورد ساماندهی منظر بزرگراه «آ-۸۳۷» در «سن-روشفور»^۱ فرانسه که در سال ۱۹۹۷ در کتابی با عنوان «معماری منظر بین‌المللی» منتشر شده است. این پروژه بین سال‌های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۸ توسط «برنارد لاسوس»^۲ معمار منظر فرانسوی به انجام رسانیده است.

درباره‌ی برنارد لاسوس

در استودیو «فرنان لژه»^۳ و مدرسه ملی هنرهای زیبا در پاریس تحصیل نمود. در ۱۹۶۸ م. تدریس در مدرسه هنرهای زیبای پاریس را آغاز کرد. بین سال‌های ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۶ م. استاد مدرسه ملی منظر و رسای ۵ بود. در ۱۹۸۶ م. مدیر دوره تحصیلات تکمیلی «باغ، منظر، قلمرو» در مدرسه معماری لاولت^۴ در پاریس شد. در ۱۹۹۶ م. برنده «جایزه بزرگ ملی منظر»^۵ کشور فرانسه شد. از آثار قابل توجه وی می‌توان به استراحتگاه «نیم-کسارگ»^۸ واقع در بزرگراه «آ-۵۴» و «منظر عمودی» در یکی از استراحتگاه‌های واقع شده در مسیر بزرگراه «آ-۸۵» اشاره نمود.

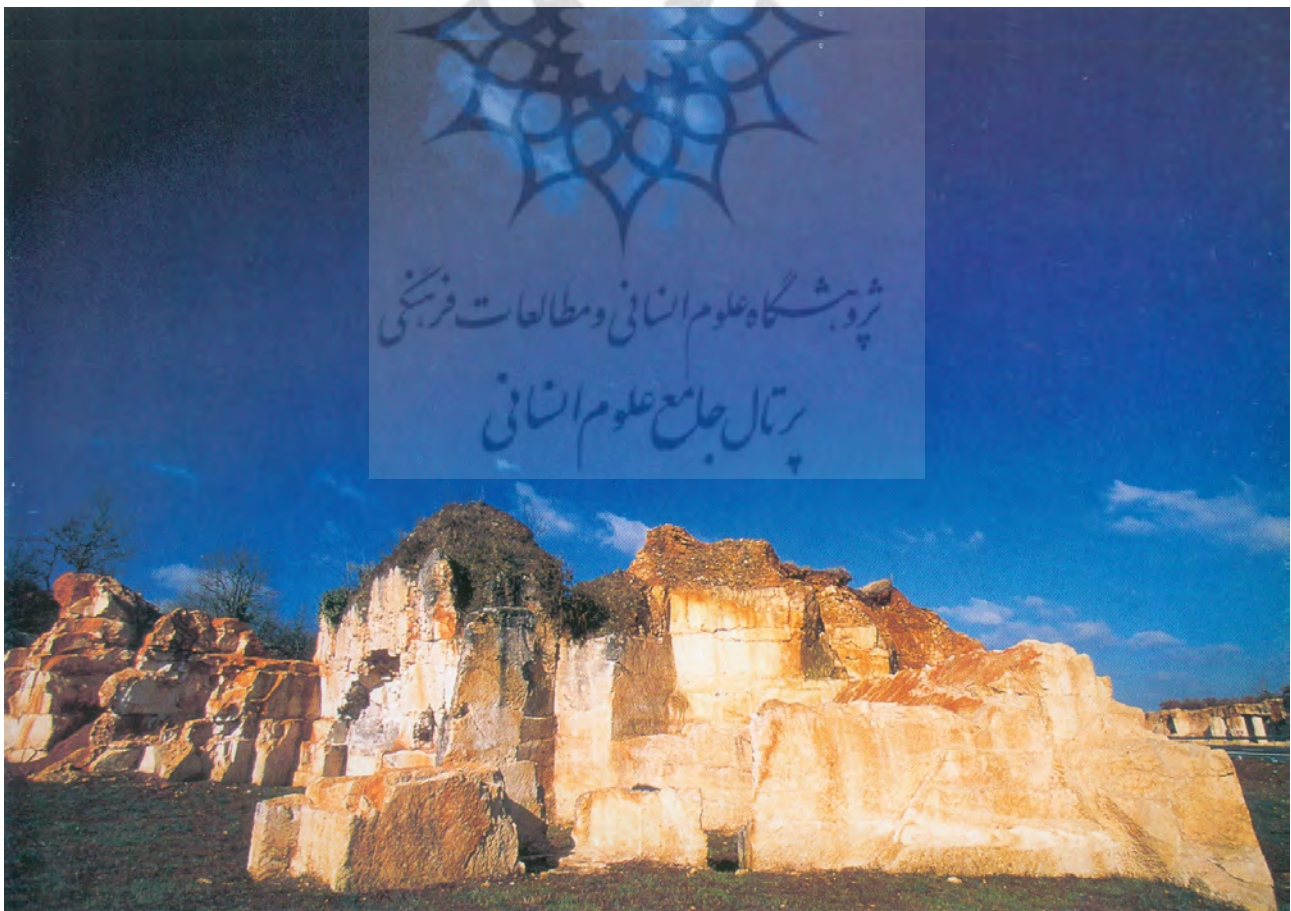
فعالیت‌های او در حوزه آموزش نیز بسیار حائز اهمیت است. وی مجری بسیاری از طرح‌های تحقیقاتی منظر از جمله «منظرسازان حومه شهر»^۹ که پژوهشی بود در مورد باغ‌های خانوادگی در حومه شهرها و به سفارش «اداره کل پژوهش‌های علمی و فنی فرانسه»^{۱۰} انجام شد. این پروژه وی را به تدوین ایده‌های طراحی چون «تضاد معوق»^{۱۱}، «بی‌قوارگی»^{۱۲} و «بی‌مکانی»^{۱۳} رهنمون ساخت. ایده‌هایی که بیانگر علاقه شدید وی به ایجاد کدهای دقیقی است که بتواند موجب ادراک و بازنگری منظر به‌عنوان یک کل گردد.

ترجمه از انگلیسی: مرتضی
همتی
کارشناس ارشد معماری منظر.

hemmاتيarchitect@yahoo.com

بسیار قدیمی و کوچکی که در میان قلوه‌سنگ‌های کوهستانی پنهان شده بودند. در نتیجه این کشف مهم، پروژه در سه بخش اصلی تعریف شد. اگر مطابق جهت ترافیکی بزرگراه حرکت کنیم، نخست با چمنزارهای کاشته شده وسیعی مواجه می‌شویم که توسط زمین‌های همسایگی محدود شده است (بخش ۱)؛ سپس بزرگراه از میان منطقه صخره‌ای - تخته‌سنگ‌های منفجرشده - عبور می‌کند (بخش ۲) و در آخر، به منطقه‌ای می‌رسیم که استراحتگاه در آن واقع شده است. در استراحتگاه دو سکوی مدور فلزی وجود دارد که در مرکز آن بستر چمنی ایده آلی برای پیک‌نیک مسافران فراهم شده است و در سوی دیگر، پل چوبی پیاده‌رویی

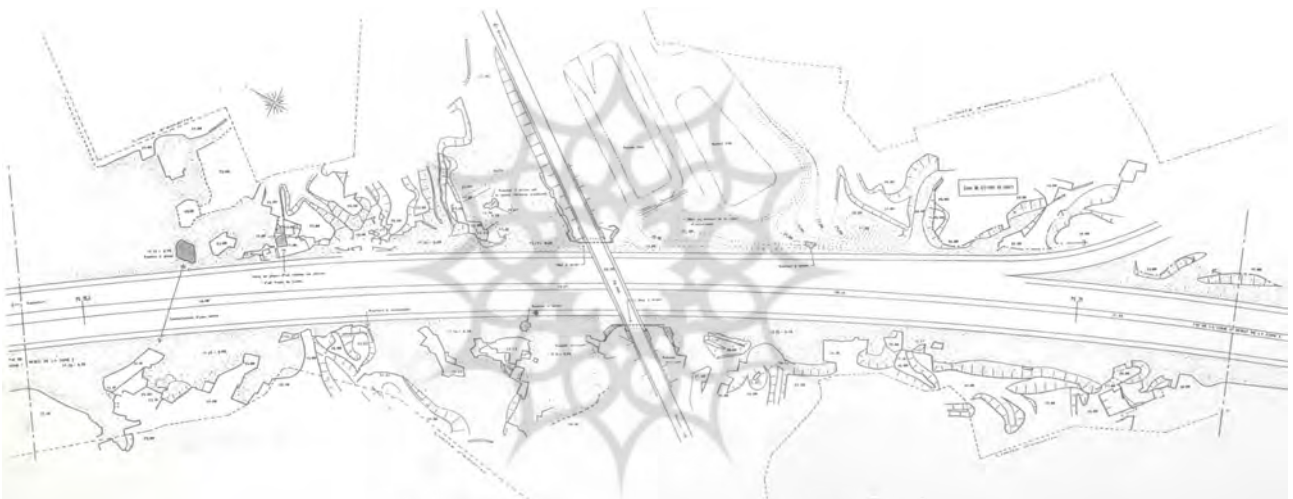
پروژه مورد بحث یکی از مجموعه پروژه‌هایی است که توسط برنارد لاسوس با هدف «بازساماندهی» و «بهسازی» منظر راه تعدادی از بزرگراه‌های فرانسه و ایجاد استراحتگاه‌هایی^{۱۴} در آن‌ها انجام شد. سایت ۲/۵ کیلومتری پروژه در طول بزرگراه «آ-۸۳۷» واقع شده است که شهر «سن» را به «روشفور» متصل می‌نماید. بزرگراهی که از میان شکافی نه‌چندان مرتفع عبور می‌کند و با چشم‌انداز خیره‌کننده‌ای از صخره‌هایی پراکنده که بر پیشانی‌شان بوته‌زارهایی پرپشت خودنمایی می‌کنند، مواجه می‌شود. این منظره معمار پروژه را بر آن داشت تا با انفجار بخشی از این تخته‌سنگ‌ها، چشم را متوجه آنچه پشت آن‌ها قرار گرفته است سازد: معادن سنگ فراموش‌شده

تصویر ۱: شکل امروزی صخره‌های پراکنده منظر «معدن کرازان» (Crazannes) که در حاشیه بزرگراه قرار گرفته است. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

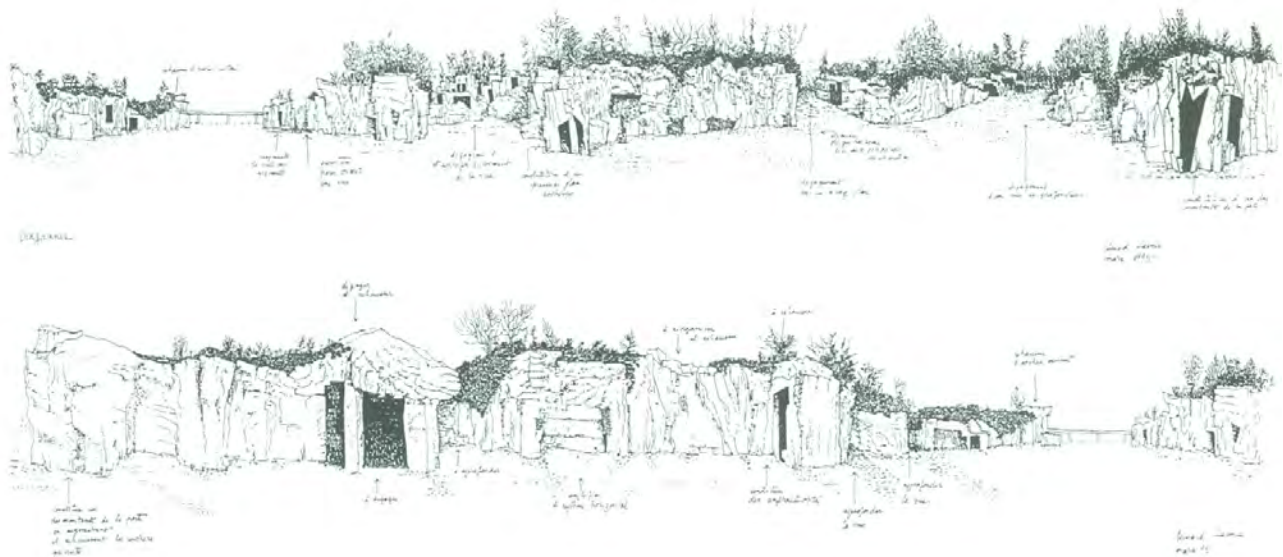
تصویر ۲: پلان مناطق طراحی شده که سه بخش مختلف را نشان می‌دهد: بخش ۱، گیاهان کاشته شده؛ بخش ۲، منطقه صخره‌ای که بخشی از آن به‌منظور نمایان شدن لایه‌های زیرین دستخوش تغییر شد؛ بخش ۳، شامل استراحتگاه و معادن قدیمی. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۳: در پلان بخش ۲ بر عناصری تأکید شده است تا این حس را به‌وجود آورند که گویی تکه‌ای از صخره‌ها کنده شده تا بزرگراه از میان آن عبور نماید. به این منظور صخره‌ها در نقاطی که بر جاده مماس می‌شوند از دو جهت باریک شده و بر پیچ‌وخم‌های آن‌ها تأکید می‌شود. لازم به ذکر است که دیواره‌ای برای محافظت از شالوده جاده در هنگام گذر از این بخش‌ها در نظر گرفته شده است. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۴: عکس هوایی (چپ) و دید انسانی (راست) از بخش ۲. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۵: این ترسیم پس از انفجار توده صخره‌ای انجام شده است که در آن تغییرات جزئی که می‌بایست لحاظ شود مشخص شده است: «اینجا افزایش یابد...»، «موانع از جلوی دید برداشته شود...»، «نمای صخره‌ای...»، «دوباره انجام شود...»، «به شکل قبلی بازگردد...» و... مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

است، درک نماید. بخش دوم، ارتباط راننده و محیط پیرامون دوگانه است؛ به آن معنی که این بخش هم به لحاظ بصری و هم به لحاظ فیزیکی برای مخاطب قابل دسترس است. از طرفی، با اقداماتی که صورت گرفته نفوذپذیری بصری به چشم‌اندازهای صخره‌ای تسهیل شده و از طرف دیگر با تعبیه مسیری فرعی که بر بالای بزرگراه می‌گذرد، دسترسی فیزیکی به آن تأمین شده است. بخش سوم، به لحاظ فیزیکی کاملاً قابل دسترسی است اما برخلاف دو بخش قبلی نفوذپذیری بصری ندارد. این بخش توسط موانع بصری مشابه حصارهایی که در بخش نخست، محدوده چمنزار را از زمین‌های همسایگی جدا می‌ساخت، از

قرار گرفته که تنها راه دسترسی به معادن قدیمی است و گاه با گذر از میان آن‌ها و گاه با عبور از روی آن‌ها، چشم‌اندازهای متفاوتی ایجاد می‌نماید. این ساماندهی به آن جهت صورت گرفته که از زندگی گیاهان پر شاخ و برگی که طی سالیان دراز در میان ویرانه‌های معادن به شکل خودرو سبز شده‌اند، محافظت کند (بخش ۳).

هر یک از بخش‌های سایت به شکل متفاوتی با بزرگراه ارتباط برقرار می‌کند: بخش نخست غیرقابل دسترسی است اما به لحاظ بصری نفوذپذیر است و به چشم اجازه می‌دهد تا ساختار منظری را که توسط حصارهای زمین همسایگی ایجاد شده

تصویر ۶: پرسپکتیوی از توده صخره‌ای، تأکید بر نقش بزرگراه در پیوند دادن توده‌های پراکنده و جزیره‌گونه صخره‌ای به یکدیگر: توده‌های صخره‌ای که موجب انحراف بزرگراه از مسیر مستقیم‌الخطش شده است. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

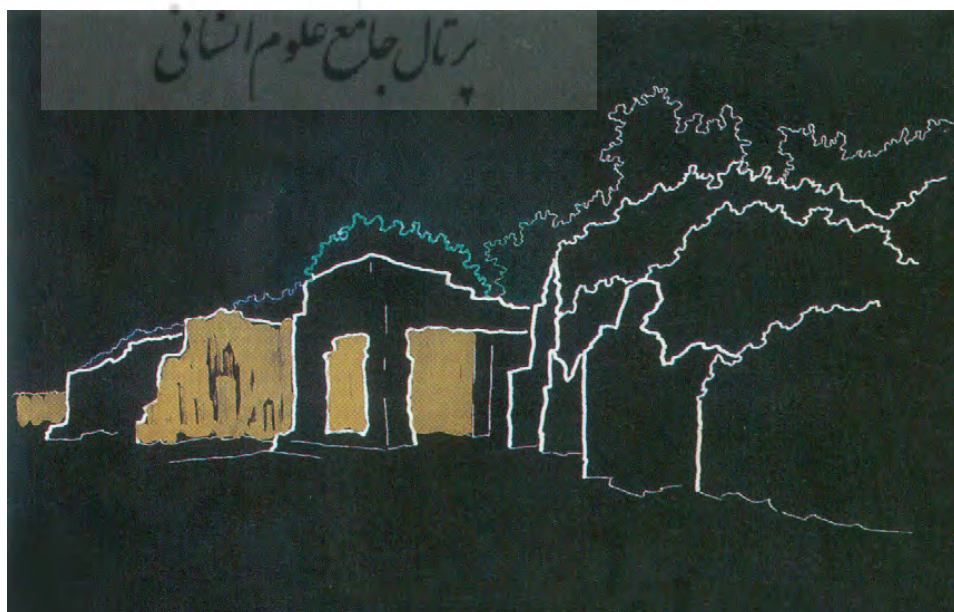

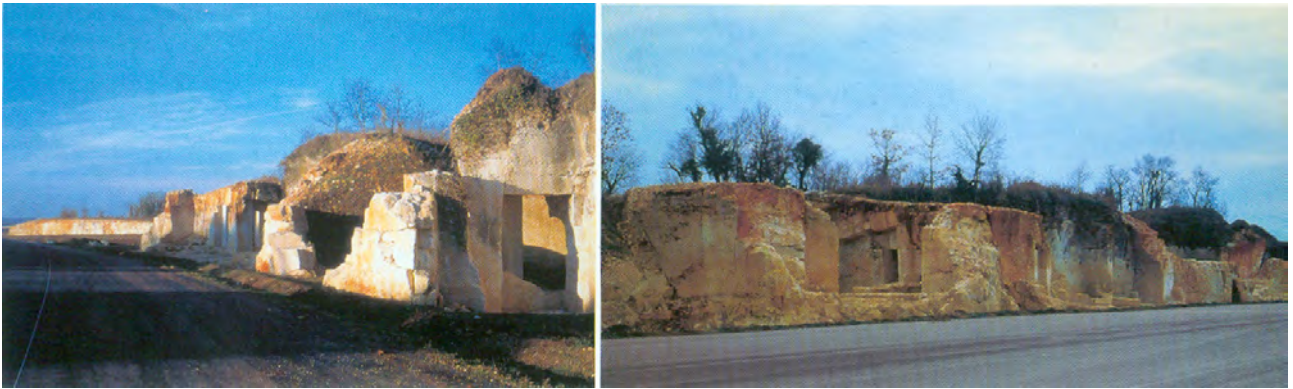
تصویر ۸: نمایی از توده صخره‌ای از بزرگراه هنگامی که از استراحتگاه خارج می‌شویم. مأخذ: Asensio, Cerver, 1994

در طراحی منظر هر سایتی، آنچه اهمیت دارد نه میزان تغییرات اعمال شده در سایت - حتی اگر به میزان انفجار صخره‌ها دراماتیک باشد- بلکه میزان انطباق این تغییرات با ادراک مخاطب است. این بخش از طراحی بیانگر خطمشی کلی طراح است که رویکردی حداقل‌گرایانه به پروژه داشته و تلاش نموده است تا از ظرفیت‌های درونی سایت برای پیشبرد طراحی بهره گیرد. چنانچه طراح در طراحی منظر آن نیز به‌ندرت از پلان‌ها و نقشه‌هایی به‌جز اسکیس‌هایی که در خود سایت تهیه نموده بود، استفاده کرده است.

چشم مخاطب پنهان شده است. اگرچه این سلسله‌مراتب فضایی تنها از یک جهت - جهت حرکت ترافیکی بزرگراه- صدق می‌کند، اما این مسئله نوعی ریتم به پروژه بخشیده است که از پویایی جریان حرکت ترافیک سرچشمه می‌گیرد. آهنگی که با استفاده متناوب از تقابل‌های فرمی و فضایی (چون علفزار-صخره، فضا-توده و...) و با تأکید بر منطقه صخره‌ای به‌عنوان کلیدی‌ترین المان طرح، وقفه‌ای دلپذیر را برای رانندگانی که مسیر یکنواخت بزرگراه را طی می‌کنند، به‌وجود می‌آورد. شکل به‌کارگیری این صخره‌ها گویای آن است که

تصویر ۷: ترسیمی از طرح نهایی که یکی از گشودگی‌های روی صخره را نشان می‌دهد. مأخذ: Asensio, Cerver, 1994

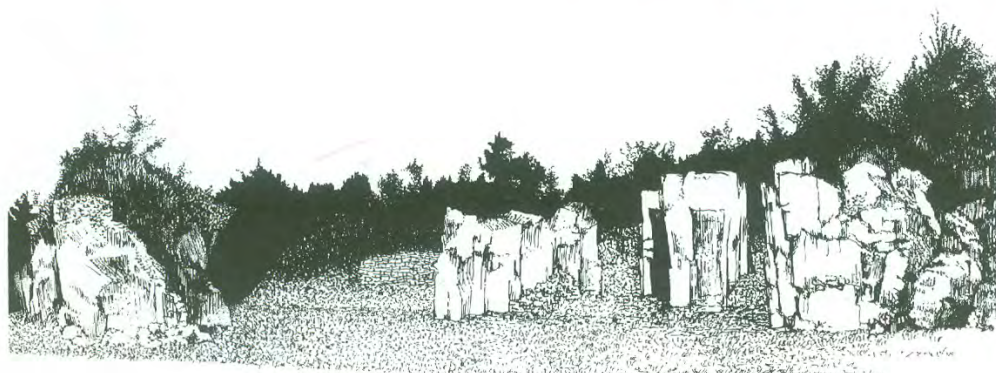
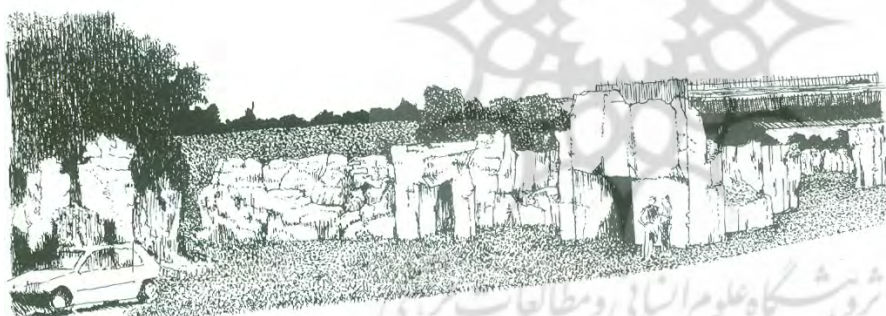
تصویر ۹ : جزئیات گمانه‌ها و سنگ‌های کنده‌شده از صخره. مأخذ : Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۰ : بالا : حاشیه‌های بزرگراه پیش از اعمال تغییرات که پشته‌هایی از خاک و صخره‌های پراکنده بود؛ وسط : همان نما، پس از اولین انفجار، هنگامی که برای اولین بار صخره تراش نخورده و بلوک‌هایی که احتمالاً در زمان فعالیت معدن قدیمی تراشیده شده بودند، نمایان شدند؛ پایین : همان نما، بخش‌های دست‌نخورده صخره‌ها و بخش‌هایی که تغییرات فرمی در آن‌ها پدید آمده بود تمیز شدند و زمین برای کاشت چمن آماده شد. مأخذ : Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۱: بخشی از ترسیمات
در محل توسط برنارد لاسوس که
تصمیمات طراحی‌اش را در کنار
آن‌ها یادداشت می‌کرد. مأخذ:
Asensio Cerver, 1994

تصویر ۱۵: نماهایی از درون معدن قدیمی. حفره‌ها با آنچه لاسوس در تودهٔ صخره‌ای حاشیه بزرگراه به‌طور مصنوعی ایجاد نموده، مشابهت دارد. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

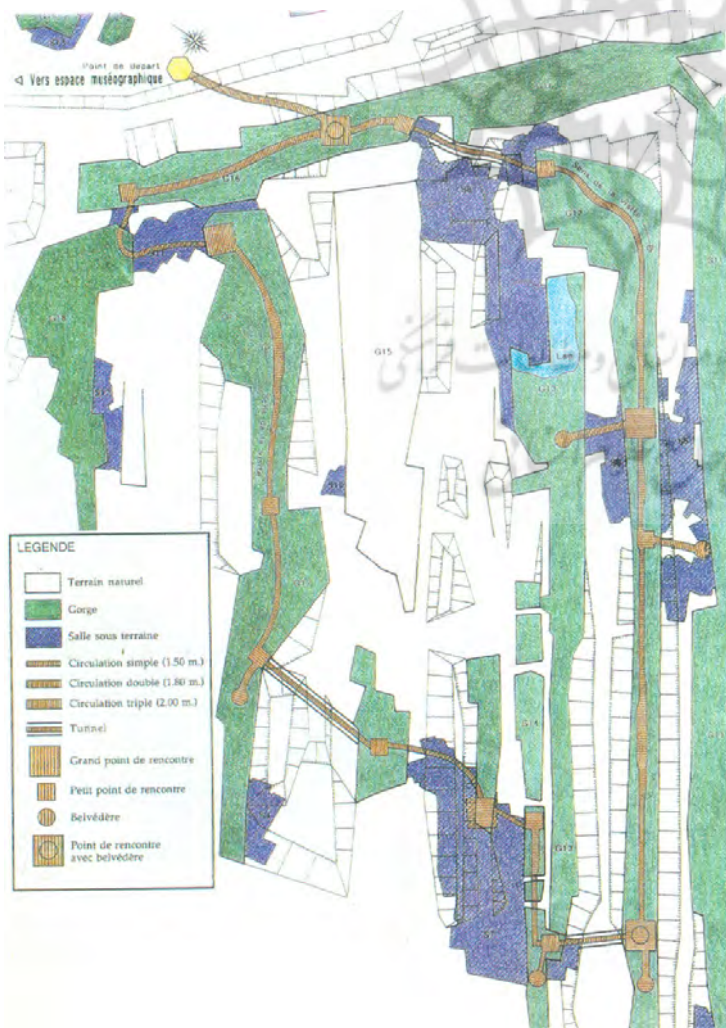

تصویر ۱۷: بازدیدکننده‌ای در حال نظاره معدن قدیمی و طبیعت انبوه و درهم‌تنیده از یکی از نظرگاه‌ها. نظرگاه با زمین تماسی ندارد و ناظر در فاصله‌ای محتاطانه از جهان رمزآلود و ناشناخته پیرامون قرار می‌گیرد. جهان رمزآلودی که عبور بزرگراه از میان آن اجازه کشف، نگهداری و ادراک این تضاد قدرتمند میان طبیعت و مصنوع را برای انسان به ارمغان آورده است. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۶: یکی از سکوه‌های مدور استراحتگاه با چمنزاری در مرکز برای بازی و سایه‌بانی در محیط که فضای مطبوعی برای میز و صندلی‌های پیک‌نیک فراهم می‌آورد. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۳: پلان بخش ۳ مکان‌یابی استراحتگاه و پیاده‌راهی که بازدیدکنندگان را به معادن قدیمی می‌رساند نشان می‌دهد. فضای که میان این دو همچون مفصلی قرار داده شده، فضایی است برای نمایش آثاری که از معادن به‌دست آمده، همچنین در جوار آن پارکینگی برای بازدیدکنندگانی که از بزرگراه استفاده نمی‌کنند تعبیه شده است. مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۴: مسیر پیاده پیشنهادی بدون نرده‌ای که برای بازدید مسافران از معادن قدیمی پیشنهاد شده است. مسیر در بخشی به زیر زمین می‌رود و در نقطه تلاقی صخره و معدن، به زمین باز می‌گردد. در آن نقاط مأخذ: Asensio Cerver, 1994.

تصویر ۱۲: جزئیات توده صخره‌ای در مراحل مختلف پروژه. مأخذ: Asensio Cerver, 1994

نوعی وقفه بصری به وجود آمده است که حواس مخاطب را به آرامی تحریک می‌نماید، تا بتواند تصاویر دقیق‌تری از چشم‌اندازهای سایت در ذهن ثبت کند. همچنین، این پروژه با نمایان ساختن معادن قدیمی، مجدداً آن‌ها را به عنصري حائز اهمیت و احترام بدل نموده است. پیش از این پروژه نیز، این معادن وجود داشتند ولی از چشم رهگذران مخفی بودند اما اکنون آن‌ها نمایانگر تضادی هستند که در نتیجه ساخت چنین زیرساخت‌های غول‌آسایی ایجاد می‌شوند و به نوعی بیانگر منظر امروزی ماست.

همچنین طراحی انجام شده آشکارا بر این عقیده استوار است که «هیچ منظری دست‌نخورده و بکر نیست» و می‌توان آن را در تلاش‌هایی که طراح برای جست‌وجو و کشف آثار گذشتگان در سایت صورت داده است، مشاهده نمود. از این دیدگاه می‌توان پروژه را نوعی منظر آموزشی نیز دانست که هوشیاری راننده-مخاطب را در هنگام عبور از بخش‌های مختلف برمی‌انگیزد. چنانچه اغلب در طراحی بزرگراه‌ها توجه چندانی به طبیعت پیرامون آن نمی‌شود ولی در این طرح با تأکید بر صخره‌ها

پی‌نوشت

* این نوشتار ترجمه‌ای است از :

Asensio Cerver, F. (1997). International landscape architecture: buildings and their surroundings, rediscovered quarries, art and landscape, urban environment and public space. Barcelona: Arco Editorial.

۱. A.837

۲. Saintes-Rochefort

۳. Bernard Lassus

۴. Fernand Léger

۵. National Landscape School, Versailles

۶. La Villette School of Architecture

۷. Grand Prix National du Paysage

۸. Nimes-Caissargues

۹. The suburban landscapers

۱۰. Délégation Générale à la Recherche Scientifique et Technique

۱۱. delayed contrast

۱۲. disproportion

۱۳. dislocation

۱۴. همچون استراحتگاه «نیم-کسارگ» که برای آن برنده جایزه شد.